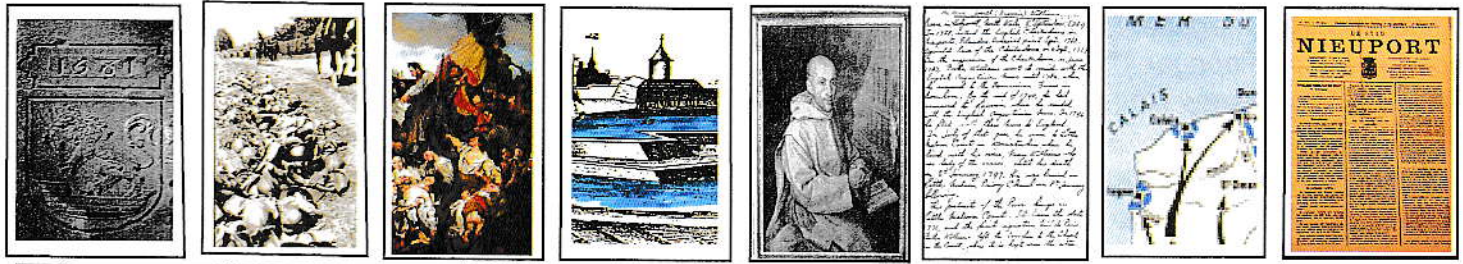

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

Verschijnt viermaandelijks - jaargang 6 - nr. 2 - maart 2014

Editoriaal

In een verwarde periode, van oktober 1830, kreeg Nieuwpoort kort na elkaar het bezoek van twee flamboyante revolutionaire figuren. We hebben daarvan getuigenis uit eerste hand. Zowel Ernest Grégoire als Louis Adolphe de Pontécoulant lieten nog lang van zich spreken. Nieuwpoort bleef zijn reputatie getrouw : steeds loyaal. De Belgische revolutie veroorzaakte nauwelijks een rimpeling in de geschiedenis van onze stad.

Uit het dagboek van R. Osaer lezen we met T. Hillewaere verder over het vreselijke lot van het Nieuwpoortse gevluchte gezin, dat tegen de grond ging schuilen tussen de oprukkende Duitse tanks en de ingesloten Britse artillerie, ter hoogte van het Aa-kanaal tussen Gravelines en St.-Omer. De meidagen van 1940 !

*L. Filliaert las een **Nieuwsblad van Nieuwpoort & Kanton** door uit 1907. De politieke commentaar is ongemeen scherp en uit de advertenties komen bekende families in de kijker.*

Het Engelse Kartuizerklooster te Nieuwpoort liet geen uitdrukkelijk spoor meer achter. Freddy Beun vond een stuk geschiedenis van die instelling in een Franstalige publicatie waarbij verrassende details naar boven zijn gekomen. Anderhalve eeuw lag die instelling westelijk op het kruispunt van de Kokstraat en de Langestraat. Wij kennen alleen nog maar de "Kartuizerduinen" vooraan in Oostduinkerke ...

G. Demerre

Geschiedenis

BEROEPSREVOLUTIONAIRES

ERNEST GRÉGOIRE

We schrijven 4 oktober 1830. Het is avond in Nieuwpoort omstreeks 23 uur ...

"... er kwam alhier op het onvoorziens aen, eenen gedeputeerden uijt het comité van het provisoir gouvernement van Belgien, van Brussel, genaemd Gregoire. De wacht der Jperpoorte bragt of geleijde hem naer het stadhuijs. Seffens deed hij het magistrat vergaederen met de officieren der burgerwacht, en bij een vergaederd zijnde, vraegde hij of zij in de stad in meening waeren zich te onderwerpen en te gedraegen aen en aen de bevelen van het provisoir gouvernement te Brussel ingerigt en dat zij zich te uijten hadden binnen den tijd van eene half uere. Die heeren waeren in verlegentheijd, doch wat zouden zij gedaen hebben en wat gebaet er iegens te opposeeren. Men wist niet aen wie gehoorzaemen, den gouverneur te Brugge reeds zijnde vertrokken. Men maekte eene verklaering en onderteekende die, waer bij

men zich gedraegde purement & simplement aen het provisoir gouvernement van Belgien. Dan zeijdt hij hun dat hij niet konde dissimuleeren hun te zeggen dat het Magistraet van Nieuport te Brussel wierd aenzien als ministerieel gezinde. Dus kan men aendenken hoe die heeren zulks hoorende gesteld waeren. Daer naer is hij vertrokken en gaen logeeren in Den Papegaeij* op de markt alwaer de officieren der burgerwacht hebben gevolgt en bij hem verbleeven tot bij den 2 ueren in den morgenstond, die waarschijnlijk geen goed hebben gezeijdt van het magistraet. Ten vier ueren is hij vertrokken naer Veurne, naer de bevelen te hebben gegeeven van den plaetskommandant Van Rappard en den kommandant der genie in arrest te neemen en een schildwagt voor hunne woonst te plaetsen.”

Wie schreef dit neer ?

Thomas Charles De Roo, die tussen 1818 en 1832 de kroniek, die begonnen was door Jan Baptist Rybens, verder zette.

WAT GING VOORAF?

De Roo heeft uitvoerig neergeschreven wat hij allemaal in de gazetten kon lezen over het tumult in Brussel vanaf eind augustus. *“Van alle de steden onzer zijdelijke provincen bleef Gent en Antwerpen gerustigheid. Alle de andere waeren onstuimig.”*

In Brugge was er een opstand geweest in de gevangenissen en anarchie op straat. De gouverneur, graaf Ferdinand Frans Xavier de Baillet had de wijk genomen op 27 september.

Er was ook in het voorjaar een revolutie geweest in Parijs.

In Nieuwpoort waren burgers even ongerust geraakt over de uitwerking op de Hollandse officieren. De Hollandse kapitein commandant van de artillerie Opdam was evenwel iemand die goede omgang had met de burgers.

Toen er een hele maand verlopen was, met de kermis van Sint-Michiel 29 september, was er na de hoogmis wat samenscholing in de *Kruisstraat* [Langestraat] rond het stadhuis. Passanten uit Oostende hadden geroepen dat men de Hollanders moest weggagen. Twee *maréchausseen* [gendarmen] kwamen met twee lieden uit Veurne, die een witte kokarde droegen en “Vivat. Vrijheid” riepen.

De burgemeester Frans Van Baeckel kwam de menigte sussen en verzocht de kanonniërs de wapens neer te leggen en zich terug te trekken in de kazernes, wat zij ook deden. Commandant Opdam posteerde zich voor de woonst van de plaatscommandant Johan Karel Van Rappard.

“Ik verklaere Ulieden met waerheijd dat ik nimmer in de meening hebbe geweest iets tegen de burgers te doen. Schiet mij dood, wilt gij?”

Waarbij De Roo noteerde : *“Hij was en vreedzaam man, die daeglijksch in estaminet kwam en bij de burgers verkeerde.”*

Nog diezelfde namiddag stelde het publiek – zonder het magistraet te kennen – een lijst op van alle burgers om “de wacht” te doen. Het garnizoen van Nieuwpoort was sinds 1829 omschreven als bestaande uit 80 invaliden (sic)!!

Als hoofd van de burgerlijke wacht werd Pieter de Brauwere gekozen en als officieren Frans en Henri Vander Beke. Dit was in akkoord met de commandant die op het stadhuis was uitgenodigd. Men deelde geweren uit voor 50 mannen die samen met het garnizoen zouden patrouilleren.

’s Anderendaags 2 oktober, vertrokken de meeste soldaten – in hoofdzaak Vlamingen en Brabanders – vanaf 7 uur naar huis (desertie).

Nu werd op het stadhuis een uitvoeriger tumultueuze verkiezing gehouden voor officieren van de burgerwacht. Naast commandant Pieter de Brauwere werden de officieren : Henri Vanderbeke, Henri de Brauwere, Louis Meyne, Pieter Lefevère, Frans de Brauwere en Louis Foqueur.

In de namiddag kwamen de resten van het garnizoen uit leper (officieren, soms met vrouw en kinderen, en enkele soldaten) langs in Nieuwpoort. Ze scheepten in op ‘een stoomboot, zeker schip die zonder zeijlen en tegen wind tot zee vaerde, en die met behulp van koolvuer konde doen varen’ in de havengeul.

De Hollanders van het Nieuwpoorts garnizoen trokken mee.

“Den officier kommandant bij de Kaeij poort komende, keerde zich naer de burgers, een ijder zweeg, hij zeijdt dat hij met uijtneemende leetwezen Nieuport verliet, dat hij nimmer een garnizoen had gehad alwaer hij beeter en fraeijer [brave] menschen had gevonden, dat hij in Holland komende zulks overal zoude kenbaar maeken, enzelfs dit in de Harlemsche gazette laten aenkondigen, dat hij had gedagt zijne oude dagen alhier door te brengen. De tranen kwamen in zijn oogen, ook in die gene zijner soldaten, die een ijder vaertwal wenschten. De burgerie was insgelijksch weemoedig, want die menschen hadden alhier als medeburger zich gedraegen.”

EN DIE GRÉGOIRE ?

Ernest Grégoire was geboren in Charleville en had geneeskunde gestudeerd. In Frankrijk riskeerde hij een publieke beschuldiging, waarna hij in Spa

kwam wonen en in 1828 naar Brussel trok. In het voorjaar was er tumult in Parijs, wat hem deed terugkeren. Maar in het najaar was hij weer in België. Hij nam actief deel aan verschillende 'evenementen' [bvb. Nieuwpoort, Veurne ...] Hij was stichtend lid van de Réunion Centrale, een radicaal-patriotische vereniging, bestaande uit enkele vooraanstaande republikeinen.

Omwille van zijn heldhaftige acties ontving hij van het Voorlopig Bewind de graad van luitenant-kolonel. Hij had de leiding van de Commission de Récompences voor de slachtoffers van de troebelen van 23 tot 26 september in Brussel. Hij werd belast met de organisatie van drie divisies der infanterie te Brugge.

Toch leek hij niet tevreden. Men zag in hem een ideaal persoon om de actie op touw te zetten voor de terugkeer van de Prins van Oranje. Met de belofte voor een roemrijke toekomst was Grégoire voor de zaak gewonnen. Men droeg hem op naar Gent te marcheren met zijn bataljon. Daar zouden de Orangisten** hem met open armen ontvangen. Op 2 februari 1831 zou hij naast hem De Bast krijgen, als kapitein van het tweede bataljon tirailleurs. Wat daarop volgde was nog min of meer een vaudeville. Officieren die onwetend voetvolk op pad stuurden. Berichten die per koerier elkaar kruisten. Saboterende verantwoordelijken die geen voorzorgen namen.

En de manschappen? Een peleton riep "Vive le prince d'Orange", een tweede "Vive Napoléon" en het derde "Vive les Français ..."

Uiteindelijk was het de Gentse brandweer die een treffen had met de manschappen van De Bast en Grégoire. Een half dozijn doden, een tiental gekwetsten en vijftig gevangenen waren het resultaat. De Bast was gekwetst en Grégoire vluchtte naar Eeklo, waar hij ook gevangen werd genomen.

PROCES !

Als officieren moesten Grégoire en De Bast zeker voor een militaire rechtbank komen, maar Grégoire betrok ook burgers bij de aanklacht.

"Complot met als doel het vernietigen of veranderen van de regering (sic)"

Op 25 april 1831 kwamen aldus Grégoire, De Bast, Hutteau, Jacquemyns, Antheunis, Vandenbergen en Trossaert voor het Hof van Assisen van Brabant. De procureur generaal de Bavay eiste de doodstraf. De advocaat van Grégoire was Hippolyte Rolin en die stelde dat art. 87 niet van kracht was in dit geval.

De jury sprak zich op 8 juni 1831 uit voor een gevangenisstraf van 10 jaar voor Grégoire, met 'ten-

toonstelling'.

Er werd in beroep gegaan voor het Hof van Cassatie en het proces moest overgedaan in Mons op 6 juni 1831.

De uitspraak stond in L'Indépendant van 20 september 1831 : *"Acquité attendu que le fait dont il a été coupable n'est pas défendu par une loi pénale"*.

Het doek over deze zaak viel definitief voor het Hof van Cassatie op 5 oktober 1831. Ei zo na één jaar na zijn passage in Nieuwpoort !!

Grégoire vertrok na deze vrijspraak naar Holland, waar men hem de organisatie van een korps partizanen toevertrouwde. Daar bleef hij enige tijd in Den Haag.

Hij liet nog eens van zich horen in september 1841, door een Orangistisch complot in België te ontmaskeren, uit vrees dat de Nederlandse kroon zou gecompromitteerd worden.

Nadien keerde hij naar Frankrijk terug.

EN VERDER IN NIEUWPOORT

Op 5 oktober 1830 werd er te Nieuwpoort een Comité de Surêté aangesteld met Pieter de Brauwere, Joseph Vroome, Joannes Rybens, Pieter Lefevre en Michiel Foqueur die reeds door Grégoire waren vernoemd (sic).

Op 6 oktober zijn dan de plaatscommandant Van Rappard en de ingenieur Albert Goblet overgebracht naar Kortrijk als krijgsgevangenen. Op dezelfde dag zijn alle Hollandse ambtenaren vertrokken : ontvanger van belastingen, magazijnmeester, commandanten met vrouw en kinderen. Intussen namen aangestelden van Nieuwpoort de defensie in eigen handen en plaatsten geschut op de vesten.

Op 14 oktober vernam men dat alleen wie minstens 10 gulden belasting betaalde stemgerechtigd was. [Ongeveer een maandloon van een metsers of in onze huidige munt nu 70 euro !]

Die kozen op 16 oktober een nieuw gemeentebestuur.

Burgemeester werd Frans de Brauwere met 50 stemmen, schepenen Henri Vanderbeke met 46 en Petrus Vanderbeke met 38 stemmen. Verdere raadsleden werden: Joseph Vroome-Saeijs, Henri de Brauwere, Louis Meynne, Pieter de Brauwere, Frans Bogaert en Michel Foqueur.

Het was een prachtig najaar. Vanaf de kermiszon- dag tot eind oktober was het droog en warm geweest. In Nieuwpoort bleek er hoogstens verbaal geweld die dagen.

BRUGGE

De 18 oktober is er in Brugge een grote opstand geweest, niettegenstaande de vermaningen van de burgerwacht en haar verzet. Zo'n 600 man zouden zich vergrepen hebben door in een tiental huizen te plunderen en de meubels op straat te gooien. De burgerwacht, 1200 man sterk (sic), heeft geschoten en hier en daar zich laten ontwapenen.

De dag erop kwamen 400 man uit Gent die gecommandeerd werden door een zekere kolonel genaamd Pontévoulant, die sedert een korte tijd hier was toegekomen ...

"met verscheijde Franschen, avanturiers omhier tragten in troebel water te visschen en fortuijnen te maeken op de kost van de arme Vlaemingen, van wien men voordr melding maeken zal en die men Parijsche Belgien namede, die het grauw hebben uijt een gedreeven en is de rust hersteld naer er uijtnemende schaede was gedaen geweest."

LOUIS ADOLPHE DE PONTÉCOULANT

We schrijven 28 oktober 1830. Het is avond in Nieuwpoort omstreeks 20 uur ...

"...met eene voiture met 6 peerden bespannen, comt den colonel Pontecoulant, vergezeld met drij andere lieden. Des anderdags heeft hij alle magazijnen bezogt en de burgerwacht heeft voor hem een parade gedaen waer over gelijk gemeenlijk geschiede hij zich heeft voldaan en zijn genoegen betoond. Ten eene uere naer middag is hij vertrokken naer dat hij aen de burgemeester had verzogt om hem 150 franken te geeven, en voor de teere die hij in de aubergie heeft gedaen, heft hij den weerd een bon gegeeven, het welke hij tot Veurne komende insgelijksch gedaen heeft, en zekerlijk in andere plaetsen van het zelve. Voor zijn vertrek had hij een dag-order aen de burgerie afgeleezen behelzende ..."

Habitans de Nieuport

L'Indépendance de la Belgique est désormais assurée. Vert. Tussen een natie die vecht voor haar rechten en een stugge regering die u wil onderdrukken, kan de strijd een lange tijd twijfelachtig zijn. Laat het Nationaal Congres dat zal vergaderen, de zorg om de toekomst van ons vaderland te regelen. Verleen haar onze eenheid en de kracht van onze steun. De plicht van alle goede burgers is zich scharen rond deze grote macht, die alleen onze zegevierende revolutie kan voltooien. Verschillende steden die ik bezocht heb, toonden mij een pijnlijke onenigheid en vooringenomen-

heid omtrent het succes van onze zaak, terwijl dat u, inwoners van Nieuwpoort, in moeilijke omstandigheden, ik ben blij het te zeggen, een gezamenlijke inzet voor kalmte en orde, de grootste eensgezindheid omtrent patriottische gevoelens getoond hebben. Dit gelukkig akkoord is te wijten aan de goede geest die u bezit en de wijsheid van de burgerlijke en militaire overheden van deze regio. Behoudt deze ingesteldheid en ik zal fier uw tolk zijn bij het bestuur, om uw stad te verzekeren van de voordelen, die u mag verwachten omtrent zijn militaire en commerciële positie. Vive la Liberté, vive l'Indépendance Nationale."

WAT GING VOORAF ?

Pontécoulant was achttien toen hij de officiersschool van Saint-Cyr verliet en deelnam aan de campagne in Rusland. Hij bleef Napoléon trouw en schaarde zich achter hem tijdens de "Honderd Dagen".

Na de nederlaag te Waterloo, week hij uit naar Zuid-Amerika. Hij werd in Brazilië betrokken bij een staatsgreep, die mislukte. Dat was in 1817 en hij werd ter dood veroordeeld. Hij wist te ontsnappen en kwam in 1825 in Frankrijk terug. Hij kreeg een betrekking als boekencensor op het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

Toen in de Zuidelijke Nederlanden de opstand van 1830 een aanvang nam, was hij hiervoor zeer geïnteresseerd. Hij kende het land een beetje, na er als kind te hebben gewoond, toen zijn vader van 1800 tot 1805 prefect van het departement van de Dijle [Brabant] was. Hij slaagde erin een 'legertje' van enkele honderden vrijwilligers te organiseren, meestal bestaande uit werkloze vroegere soldaten van Napoléon en andere gelukzoekers. Hij snelde ermee naar Brussel.

Zijn medewerking werd door het Voorlopig Bewind op prijs gesteld en hij werd naar Gent gestuurd om er de Hollandse troepen te verdrijven. De overwegend orangistisch-gezinde stad zag zijn komst op 10

oktober 1830 met een kwaad oog aan. Het stadsbestuur moest de burgers aanmanen zich van vijandige manifestaties tegen het 'Frans-Belgisch legioen' te onthouden. Er was ondertussen op 15 oktober wel een hevig conflict losgebroken tussen de Gentse Burgerwacht en de troepen van Pontécoulant. Een schermutseling had geresulteerd in zes doden. Op 17 oktober kon Pontécoulant de overgave bekomen van de troepen die zich in de citadel aan de Kortrijkpoort hadden verschanst. De Noord-Nederlandse militairen vertrokken naar Antwerpen, de Zuid-Nederlanders bleven ter plekke. De Gentenaars zagen dan ook graag het zootje ongeregeld de stad verlaten. Pontécoulant had – gedeeltelijk tevergeefs - de slechte elementen in zijn geïmproviseerd legertje van plundering en ongeregelheden weerhouden en werd hiervoor trouwens officieel door het stadsbestuur bedankt. Op 19 oktober herstelde hij de orde in Brugge.

Thomas De Roo was blijkbaar reeds achterdochtig in Nieuwpoort.

Hij noteerde kort daarop, wat hij waarschijnlijk uit de pers had vernomen.

L.A. De Pontécoulant was iets later vertrokken richting Polen, want daar was er ook een opstand tegen de Russische overheerser in die tijd. Echter eens op het grondgebied van Pruisen – dat was sinds het Congres van Wenen in 1815 beduidend uitgestrekter geworden dan de regio van Brandenburg tot Koningsbergen – werd hij aangehouden, gevangen gezet en uitgewezen naar Frankrijk.

Er is een petitie bekend uit 1835 die hij richtte tot het Belgisch parlement en in 1837 publiceerde hij iets over zijn verblijf in Spanje.

Hij had een veelzijdige interesse en publiceerde heel wat werken in de musicologische sector.

* Op de plaats van het huidige St.- Bernarduscollege.

** Sympathisanten voor het huis van Oranje.

T.C. De Roo 1818-1832; E. Van Opstal 2004; J.B. De Graet 1886.

G. Demerre

Dagboek

HET DAGBOEK VAN ROLAND OSAER (5)

De vlakke berm bood geen enkele beschutting, zodat we plat op onze buik en met ons hoofd tegen de grond moesten liggen. Mijn hart bonsde in mijn keel van spanning en ik hield mijn adem in, want ieder ogenblik kon een obus op ons terecht komen. Met mijn handen bedekte ik mijn

hoofd om het te beschermen tegen rondvliegende brokstukken en tegelijk stopte ik met mijn duimen mijn oren voor het helse lawaai. Voor ons, achter, links, rechts, nu eens wat verder, dan weer dichterbij, barstten de projectielen met oorverdovende knallen uiteen en slingerde straatstenen, aarde en wolken stof de lucht in. Tussendoor ratelden van alle kanten mitrailleurs en knalden gewerschoten over en weer.

Bij iedere inslag van een obus stegen ijselijke kreten op uit de neerliggende menigte. Van bij de eerste ontploffingen raakten de legerpaarden, die voor ons stonden, opgewonden van angst.. Ze hinnikten luid en gingen wild te keer. De soldaten konden ze slechts met veel moeite in bedwang houden. Telkens als er een obus in hun nabijheid ontplofte, wilden ze op de vlucht slaan met de wagen achter zich aan. Misschien waren er al gewonde dieren bij, ze konden zich immers niet neerleggen. Vlak naast de wagens, stond aan de kant van de weg een houten telefoon- of elektriciteitspaal en als één van de draden, door een scherf of een mitrailleurssalvo werd geraakt, brak hij tinkelend af en viel hij slingerend neer. Toen de paarden helemaal in paniek waren en steigerden, waren de soldaten niet langer meester over hun dieren.

Omdat ze dreigden meegesleurd te worden sneden ze met hun bajonet de riemen door en de paarden, bevrijd van hun wagens, sloegen op hol door de liggende menigte.

Kort daarop werd die paal door een voltreffer in tweeën geschoten. Nadat het stof was opgetrokken, zag ik het boven-eind aan enkele draden bengelen, de rest stak scheef in de grond.

Te midden van die schrikaanjagende tonelen, het gekerm en getier van doodsbanige mensen, het angstwekkende geraas en gebulder, de stinkende zwarte rook, lagen her en der onder de menigte enkelingen of kleine groepjes mensen, die elkaar niet kenden, hardop te bidden in het Vlaams en in het Frans dooreen. Enkelen smeekten zelfs geknield de hemel om erbarmen. Moeder zegde litanieën op en riep Onze Lieve Vrouw van Beauraing aan.

Moeder lag het meest vooraan, naast Hermans kinderwagen. Metje lag er dicht bij, naast de kinderwagen van André. Herman was 2 jaar, André amper 1 jaar oud. De andere kinderen lagen middenin wat verspreid, ikzelf lag het meest achteraan. Eindelijk bemerkte ik vader die, geknield, van tussen twee van de verlaten auto's, die in een lange rij op de weg stonden, bezorgd uitkeek in de richting van de gekantelde bakfiets. Hij had gezien, zo vertelde hij later, hoe achter die fiets bloed over de grond kwam gevloeid en hij vreesde dat Lucien daar gewond lag, maar door de voortdurende be-

schieting durfde hij zijn schuilplaats niet verlaten. Ik zag hoe hij zich op zeker ogenblik in één ruk tussen de auto's terugtrok, toen één van de spatborden, waartussen hij lag te kijken, met mitrailleurkogels werd doorzeefd. Tot grote opluchting van vader, kwam even later van achter de bakfiets een Duitse brancardier op handen en voeten gekropen, met een gewonde strijdmakker op zijn rug. Intussen was ik in het bezit gekomen van een verlatte kookpot, hoe juist weet ik niet meer, maar ik denk dat ik die toegestopt kreeg van één van die soldaten naast mij. Misschien had hij op zijn tocht daarin gekookt.

Ik zette die pot op mijn hoofd als een helm en af en toe vloog er effectief iets hard tegenaan, dat weergalmde in de pot maar ik bleef toch ongedeerd. Ik kon er aan elke kant nog een hand bijsteken, daar waren ze minder kwetsbaar, vond ik en ik kon nog mijn oren stoppen ook.

De felgekleurde lichtkogels, die regelmatig de hemel boven het slagveld werden ingeschoten, deden me denken aan vuurpijlen, zoals er werden afgeschoten tijdens het vuurwerk op kermisavond in Nieuwpoort. Zouden we ooit nog zo een mooie tijd beleven?

Hoeveel uren lagen we nu al roerloos op de grond? Ik had geen besef van de tijd. Sinds de morgen hadden we niet meer gegeten noch gedronken, ook de kleintjes in hun kinderwagen niet.

En evenmin hadden we onze behoeften kunnen doen of hadden Herman en André een schone luier gekregen. We hielden ons echter kranig. Niemand van ons bleek tot dan toe gekwetst te zijn, maar over het lot van Lucien bleven we in het ongewisse. We wisten niet dat, zodra de hel was losgebroken en iedereen zich plat op de grond had geworpen, Lucien van zijn bakfiets was gesprongen en zijn toevlucht had gezocht op de treeplank van één van de vele verlaten auto's, waar hij zich achter de motorkap had schuilgehouden.

Intussen moest het toch al laat in de namiddag geworden zijn. Plots nam de beschieting in hevigheid toe en vielen de obussen meer geconcentreerd in onze onmiddellijke omgeving. En toen opeens gebeurde het: als een donderslag knalde een kanjer vlak in ons midden. Enkele ogenblikken lag ik als verdoofd in een mist van stof, dan werd ik me er stilaan weer van bewust dat ik bestond. Ik voelde nergens pijn, maar voor me bleek er wel iets aan de hand te zijn. Herman weende hevig, hij was gewond en moeder boog zich nog over zijn kinderwagen. Ze was echter door dezelfde obus gekwetst, maar dat wisten wij niet. Omdat ze er zelf de kracht niet meer toe had, vroeg ze Marie-Thérèse, die dicht bij haar lag, vader ter hulp te roepen. Onze kleine zus, die niet wist waar vader schuilde, stond

rechttop en liep op goed geluk af.

Vader kwam op handen en voeten gekropen, van tussen de auto's op de weg, te midden van het optrekkende stof, en ging zich schrijlings over moeder buigen. Ik kroop er ook naar toe. Moeder stamelde enkele woorden, dan trachtte vader haar op te tillen, maar dat lukte niet, ze was te zwaar. Hij zei haar zich wat op te trekken aan de revers van zijn jas, zodat hij zijn armen onder haar kon brengen, maar bij de eerste poging scheurden de revers en ze viel weer op de grond.

Ze zou toen aan vader gezegd hebben: "Leon als het niet gaat, laat me hier maar liggen, ik kan evengoed hier sterven." Ze moet dan wel goed beseft hebben hoe erg het met haar was gesteld.

Een Franse soldaat sprong echter vader bij en gebukt trokken ze haar weg, op zoek naar een veiliger plek. Eén van haar schoenen bleef liggen, maar ik zag geen bloed of geen wonde.

Onderwijl was mijn oudste broer Lucien hinkend en kruipend te voorschijn gekomen, hij was ook door diezelfde obus gekwetst. Een scherf was in zijn dij gedrongen.

Herman lag met een door bloed doordrenkte luier in zijn kinderwagen. Het koetswerk, vooral de kap, was vol met gaten, een paar wioldoppen lagen af en de duwbeugel was door een scherf doorboord.

Terwijl Lucien, ik en nog een paar kinderen, vader en de soldaat volgden die moeder wegtrokken, kwamen we Metje tegen met de kleinste, André,

Onderweg moesten we ons meermaals laten vallen, toen projectielen kwamen aangevlogen. Metje zocht haar heil in een diepte in het terrein en ze had André op haar schoot, toen alweer een obus naderde. Plots hield het gehuil van de obus op. Ik zag nog hoe ze, zittend, zich in één ruk omkeerde en op de grond liet vallen. Er volgde een hevige explosie. De wolk van stof en kruitdamp trok maar langzaam op, we hielden ons hart vast. Toen we Metje weer te zien kregen lag ze op haar buik, bo-

venop het kind. Ze had nog de tegenwoordigheid van geest gehad om het kind van het gevaar af te wenden. Het was ongedeerd, maar zij was gewond aan de achterkant van haar dijen en aan de knieholten, zodat ze moest voortgeholpen worden.

De vlakke berm van de weg ging over in dieper gelegen oneffen terrein. Na enkele tientallen meter kwamen we aan een open plek, omgeven door hoge struiken, zodat het slagveld aan ons zicht was onttrokken, hoewel het er even gevaarlijk bleef. Moeder werd neergelegd in een soort greppel, naast een haag en wat overhangende struiken, waar we dachten dat ze het veiligst lag.

Lucien ging naast haar zitten. Op haar voorhoofd had ze talrijke kleine verwondingen. Ze riep herhaaldelijk om vader, maar hij had zich om zoveel te bekommeren, dat hij niet voortdurend bij haar kon blijven. Ze vroeg hem goed voor de kinderen te zorgen. Nadat hij onze gewonde Herman uit zijn kinderwagen was gaan halen en bij ons had gebracht, ging hij op zoek naar een paar van zijn kinderen, die ergens achtergebleven waren.

Hij keerde terug met onder elke arm één.

Toen moeder klaagde over rugpijn dacht vader dat ze te hard lag, maar toen hij een deken onder haar rug wou steken, die hij van één of andere soldaat had gekregen, zag hij dat ze ernstig gewond was in haar zij. En toen ze ook nog te drinken vroeg, keerde vader terug naar de achtergebleven kinderwagen van Herman, waarin de twee thermosfles- sen geborgen zaten, maar hij vond ze beide stuk gesprongen.

Bij zijn terugkomst, bood een Franse soldaat hem zijn veldfles aan en moeder dronk er enkele slokjes van. Plots gaf ze geen teken van leven meer. Sommigen onder ons hadden beseft dat ze stervend was, maar anderen helemaal niet. Ze had haar verwondingen nauwelijks twintig minuten overleefd. Ze was pas de maand voordien 41 geworden.

red.T. Hillewaere

Krantennieuws in Nieuwpoort

**Nieuwsblad van Nieuwpoort & Kanton
vijfde jaargang – nr. 43 – 26 oktober 1907**

De lezer kon elke zaterdag dit weekblad bemachtigen. Beheer en opstel werden geregeld bij Drukker-uitgever Louis Lammen in de Hoogstraat nr. 83. Jules Dangez uit de 'Yperstraat' werd vermeld als verkoper.

De inschrijvingsprijs – op voorhand te betalen – bedroeg 3fr. per jaar voor Belgische abonne- menten. Prijs per nummer was 5 centiem. De spreuk

'*God voor bake, Recht voor Stake, Vlaamsch voor sprake*' * sierde de kop van het weekblad. Ook hier werd het stadswapen afgebeeld met een kroontje.

Het nummer van 26 oktober opende triomfante- lijk: 'Schitterende Zegepraal der Katholieken!' De politieke tegenstander moest het flink ontgelden: 'Verplettering en dood der Vrijzinnigen!'

Op zondag 20 oktober 1907 moesten 5 nieuwe gemeenteraadsleden verkozen worden. De be- volking had de keuze uit 2 lijsten: de liberale lijst (nr. 1) – met de kandidaten Bogaert, De Jaegher, Deseck, Gommers en Vandesompel - en de ka- tholieke lijst (nr. 2) – met de kandidaten Cool, De Waele, Huyghebaert, Stroom en Vanden Abeele.

1072 stemmen werden uitgebracht, 35 niet geldi- ge formulieren, 1037 geldige stemmen. Een vol- strekte meerderheid dus vanaf 519 stemmen. Alle katholieke kandidaten werden verkozen met res- pectievelijk 563, 560, 555, 561 en 558 stemmen.* De anonieme redacteur van dienst kon in zijn edi- toriaal zijn vreugde niet beheersen. Hulde werd gebracht aan het kiezerscorps, een '*verlicht kie- zerscorps van Nieuwpoort dat zoowel weet te on- derscheiden tusschen schijn en zijn!*', aan de ka- tholieke burgers die '*katholiek geboren, katholiek willen handelen om eens katholiek te sterven*', aan de werklieden, aan de wijkmeesters en aan de heer Burgemeester.

Ook de onlangs gestorven pastoor Augustin Bus- schaert (+ 27 april 1907) werd in de hulde betrok- ken. Zijn opvolger Jules Vermeulen kreeg dankbe- tuigingen daar hij '*zijn parochianen als een vader had voorgelicht*'. Tenslotte werden ook de jonge- ren van de Katholieke Jonge Wacht vermeld '*die in de laatste dagen wonderen van dapperheid en zelfopoffering aan de dag hebben gelegd*'.

De tweede bladzijde ging op dit elan verder en be- richtte over de katholieke zegegolf die de meeste West-Vlaamse gemeenten – Oostende uitgeno- men – overspoelde. De redactie liet een zestigtal gemeenten de revue passeren. Kort werd mede- gedeeld hoe de nieuwe verhoudingen waren na de plaatselijke kiesstrijd.

De strijd om de stemmen was bijzonder hevig ge- weest. Beide bewegingen, ondersteund door de ei- gen verenigingen, hadden op de oevers van het ei- gen gelijk, alle middelen in stelling gebracht om de vlottende kiezer te overtuigen. Goed onderbouwde argumenten werden afgewisseld met bittere com- mentaren, waar soms op een pijnlijke wijze op de man werd gespeeld. Kandidaten werden bespot, beledigd en uitgespuwd.

Het *Nieuwsblad van Nieuwpoort & Kanton* gaf aan 'Reporter' nog eens bijna twee kolommen om een blik 'vuilbekkerij' open te trekken over de liberale

kandidaten die het onderspit hadden moeten delven. Het artikel – in interviewstijl – schuwde het harde taalgebruik niet om de ‘vijand’ nog een laatste maal van antwoord te dienen.

Het verkiezingsnieuw werd afgesloten met nieuws uit Ramskapelle: ook hier mochten de katholieken ‘een schitterende zegepraal behalen’!

Toch bleef er in dit nummer ook ruim plaats voor aankondigingen en advertenties.

René Brys, deurwaarder en zaakhandelaar te Nieuwpoort, kondigde een koopdag aan van ‘gezaagde en ongezaagde houtwaren’. De Stad Nieuwpoort schreef een openbare aanbesteding uit op donderdag 31 oktober, ten Stadhuize, ‘voor eene ijzeren branderij, windassen en weegschaal’ voor het plaatselijke slachthuis.

August Vanderhaeghe-Ureel, kuiper en wijnaftrekker van estaminet ‘Au Café Royal’ (Langestraat 3), maakte de lezer kenbaar dat ‘hij sedert 21 oktober laatst zijnen stiel voor eigene rekening uitoefent’.

A.Reunbrouck- Malfaison, winkelier op de grote Markt, prees dan weer zijn bier van de vermaarde brouwerij ‘de Drij Werelds’ aan: Bleek, bruin en oud bruin bier.

August Lombaert-Rathé mocht dan weer zijn diensten als verhuizer aanprijzen. ‘Het inpakken, het laden, vervoeren en ontladen van de meubelen zullen met de grootste zorg en de meeste oplettendheid geschieden. Onder goede geleide en vaste waarborg zullen de verhuizingen gedaan worden in al de streken van het land aan genadigde prijzen en onder streng toezicht’.

Bij de gebroeders Jansseune, Brugsche Vaart Nieuwpoort, zijn dan weer dagelijks te bekomen: *‘Mais, duiveboonen, alle soorten van granen: bloem en sucrema, gewaarborgd op ontleding, zuiver lijnkoek, lijnmeel en meststoffen, alsook: inlandsche, Engelsche antracites kolen. Bijzondere voordeelige voorwaarden voor Inlandsche kolen geleverd op wagon tot Nieuwpoort Statie’.*

Een ‘dienstwillige’ Gustaaf Buffel had de eer ‘het publiek kenbaar te maken, alsdat ik de spoedige bediening en de gematigde prijzen, verhoop ik de gunst van eenieder te genieten’.

Een depot in Antwerpen, bij J. De Praete in de Beeldekensstraat 235, had een wel speciale aankondiging ‘aan de vrouwen: voor moeilijke en pijnlijk en anormaal achterblijvende maandstonden neem Dr. Mortin’s Pillen.’

Zaakwaarnemer Th. Dobbelaere, Veurnsche Steenweg 4, meldde zich als ‘Verzekeringsagent op het leven tegen den brand en tegen de ongevallen’.

De laatste pagina van het weekblad had ruim plaats bedacht voor de ‘Vertrekuren van trams en treins’.

Drukker Louis Lammen-Vandenbrielle had plaats noch moeite gespaard om in een grote advertentie zijn werk aan te prijzen. ‘Drukwerken van allen aard, zooals: brieven van bekendmakingen, prijskoeranten, facturen, vrachtbrieven, quittanciën, visiet- en adreskaarten, briefhoofden, schoone keus van doodbeeldekens en gedachtenissen, trouw- en rouwbrieven, enveloppen met firma, feestprogramma’s, menu’s, kiezerslijsten, plak- en omzendbrieven, enz. Daarnaast was er een ‘schoone keus van papierdoozen, papier: schrijfpapier in alle formaten, postpapier, rouw- en zijdepapier, emballagië- teeken- en calqueerpapier per meter, papierzakken voor graankoopman, spellewerkpapier, groote en kleine enveloppen, pochetten, enz.. Bureel- en schoolgerief voor handelskantoren, collegien, kloosters, openbare besturen, ambtenaars, enz.. Boekbinde-rij: karton voor kadermaker in alle dikten, inkt in alle kleuren, inkt voor caoutchoustempels, colle, zeer schoone keus van gebedenboeken, Paternosters en scapulieren, zicht- en fantaisiekaarten.

René Cornille –Pillaert, Groote Markt 35 in Veurne, plaatste zijn ‘Horlogemakerij – juweelhandel en goudsmederij’ in de belangstelling. Het was tevens een prima gelegenheid om ook het bijhuis in Nieuwpoort, Langestraat 49 – nabij het Stadhuis – bij P. Cleire, aan te bevelen. Ook hun waren werden uitvoerig aanbevolen: Zakuurwerken, pendulen, regulateurs, wekkers in alle modellen en prijzen, paruren, trouwparuren, ringen en kettingen in goud, zilver en diamant, schoone keus voor 1e communie, Paternosters en tafelgerief in zilver en ruoiz, aankoop en verwisseling van goud, zilver en diamant aan de hoogste prijzen, electricke bellen, brillen, barometers, thermometers en naaimachienen’.

De Nieuwpoortse bevolking kreeg tot slot de gouden raad om de gezondheidspillen ‘Defense’ in de huis-apotheek op te slaan. Eén doos pillen kostte 1 fr. en kon bekomen worden bij Em. Defense, apotheker in Florennes. De pillen waren echte wondermiddelen: ‘reinigend – galafdrijvend – bloedzuiverend – ze purgeren op zachtwerkende en volledige wijze zonder te volgen regiem. Zij verdrijven de zure opwerking der maag ende kwade sappen, zuiveren wonderwel het bloed, ontlasten de ingewanden en bevorderen de spijsvertering.’ De advertentie bood geen plaats aan enige vorm van twijfel: ‘Het is de schat der familie, het onfeilbaar middel om de verstopping en al de andere ziekten, die van de slechte werking der maag en der ingewanden afhangen te voorkomen of volkomen te genezen zoo zijn: buikloop, trage spijsvertering, zuurheid, brakingen, geraaktheid, bloeduitstortingen, spenen, geelzucht, schele hoofdpijn,

zenuwpijnen, nierpijnen, steken in de zijde, jicht, rhumatism, heuppijn, huidziekten, enz..'

Het mocht eind 1907 een wonder heten dat in Nieuwpoort en omstreken nog iemand ziek was.

* Toen nog het meervoudig, mannelijk en niet algemeen stemrecht.

(wordt vervolgd)

L. Filliaert

Archief

HET EINDE VAN SHEEN ANGLORUM OF HET ENGELSE KARTUIZERSKLOOSTER TE NIEUWPOORT (1783)

De historie van het voormalige Engelse Kartuizerklooster te Nieuwpoort is voor velen van ons een grote onbekende. Nochtans verbleven deze monniken praktisch twee eeuwen binnen onze stad. (1626-1783).

Dank zij dhr J. De Grauwe, leraar aan het St Barbaracollege, te Gent konden wij – aan de hand van zijn in 1984 uitgegeven publicatie “Histoire de la Chartreuse Sheen Anglorum au continent : Bruges, Louvain, Malines, Nieuport (1559-1783)” dit verblijf weer samenstellen.

Onze publicatie is dan praktisch ook uitsluitend gebaseerd op zijn boek, zij het in vrije vertaling.

VOORWOORD

In de Middeleeuwen tot aan de godsdienstoorlogen kenden de talrijke kloosters – zowel mannen- of vrouwenkloosters – een bijzondere bloeitijd. Ze waren over het algemeen rijk en hadden een groot aantal religieuzen binnen hun muren.

Het uitbreken van de eerste godsdiensttwisten zette evenwel een begin van verval in bij talrijke kloosterorden.

Dit was ook echt geval in onze streek. Denken wij

hierbij aan een van de rijkste en grootste abdijen van Vlaanderen : de Duinenabdij in Koksijde.

Ingevolge de groeiende onveiligheid besloten verschillende orden ofwel een vluchthuis te kopen of te bouwen in nabijgelegen versterkte steden, ofwel er zich eenvoudig te vestigen.

Zo stellen wij vast dat in 1698 – bij de opmaak van de fameuze maquette van de stad Nieuwpoort op bevel van koning Lodewijk XIV er zich in Nieuwpoort vier kloosterorden bevonden: de Zusters Penitenten, de Zusters Annunciaden, de paters Recolletten en tenslotte de Engelse Kartuizers, ook wel Sheen Anglorum genaamd, naar de plaats Sheen in Surrey (GB) waar ze via een akte van 1415 door koning Hendrik V (1413-1422) gesticht werden.

Koning Hendrik VIII werd evenwel de man die de Kartuizers voor de keuze stelde : ofwel de nieuwe Anglicaanse kerk aanvaarden ofwel het risico lopen gedood te worden. Aldus werden tussen 1535 en 1540 achttien religieuzen van de orde geëxecuteerd. Tevens werden alle eigendommen aangeslagen voor de schatkist.

Dit alles resulteerde natuurlijk in een vlucht voor de religieuzen, die Rome trouw bleven. En deze vlucht diende dan nog om veiligheidsredenen in het grootste geheim te gebeuren !

Aldus begon voor de Engelse Kartuizers een leven van exil in Vlaanderen en het noorden van Frankrijk.

Slechts in 1556 kon men weer spreken van een beperkt georganiseerd leven van Sheen Anglorum.

Ook dan nog vonden talrijke omzwervingen plaats vanaf 1559 via Brugge, Leuven, Antwerpen, Mechelen om tenslotte in 1626 terecht te komen, wanneer koning Filip IV van Spanje hen de toelating gaf op 20 juni 1626 om zich in Nieuwpoort te vestigen.

Dit gebeurde op een perceel dat gelegen was aan de hoek van de huidige Kokstraat en Langestraat en was schijnbaar beperkt in oppervlakte : 32 m gevel aan de Kokstraat over een diepte van 33 meter.

In 1734 wordt het geheel uitgebreid met een grote tuin en wordt een stukje Langestraat dat lag tussen de uitgebreide tuin en het klooster, geïntegreerd in het klooster, mits het betalen van een pacht aan de stad !

HET EINDE

Het Engelse klooster in Nieuwpoort kende nooit een groot aantal religieuzen. Zo werden op een bepaald moment Vlaamse monniken toegelaten om het klooster beter te kunnen beheren. Een echt succes werd dit initiatief evenwel niet.

Aldus waren er in 1750 slechts 8 monialen en twee conversen.

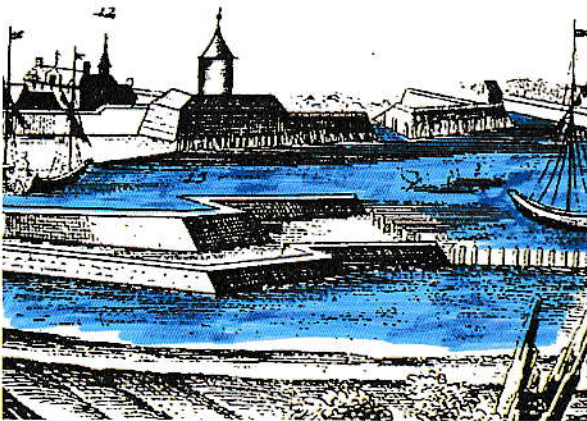
Anderzijds was het klooster – ingevolge de talrijke giften vanuit Engeland – relatief rijk.

Ook waren ze graag gezien onder de Nieuwpoortse bevolking.

Zo lezen we bij de Nieuwpoortse kronieker Joannes Rybens in zijn annalen over de stad voor het jaar 1784 *“door het vernietigen van dit clooster verloor de stad uytnemende veel, maer besonder nog de aarme lieden welke paeters veel aelmoesen deden aan de aarme menschen”*.

De genadeslag voor het klooster kwam evenwel met de beslissing van keizer Jozef II van Oostenrijk dd. 17.03.1783 waarbij zogenaamd niet nuttige kloosters werden opgeheven. Ook het klooster van de Zusters Annunciaden te Nieuwpoort viel onder deze maatregel.

Ondanks een laatste poging in 1783 vanwege het stadsbestuur, waarbij gevraagd werd het klooster te behouden, gelet op de vele goede werken gedaan door de Kartuziers ten behoeve van de plaatselijke bevolking en eventueel het klooster om te bouwen tot college, werd de definitieve opheffing gehandhaafd.

12: Kartuzierklooster

13: Gapaertdoren (1489)

Vanaf 30 juni 1783 begon de verkoop van de bezittingen via talrijke openbare veilingen...

Dank zij de archieven van de “Caisse de la Religion” ingesteld door de keizer naar aanleiding van zijn besluit dd. 17.03.1783, hebben we thans nog een uitstekend overzicht van de belangrijkheid der

gebouwen en de inhoud van de bibliotheek en de kunstwerken die verkocht werden.

1. Gebouwen

De commissarissen van het “Comité de la Caisse de la Religion” geven in hun verslag van 19 januari 1784 een bijzonder goed overzicht :

“het klooster is gelegen ten westen van de stad in de Kokstraat, gemeenzaam de Kartuizerstraat genaamd en dit tegenover de Langestraat. Het geeft achteraan uit via een zeer mooie tuin uit op de polders, aan de zuidkant via een kleine tuin paalt het aan het huis van een particulier en ten westen aan de vestingen en de touwslagerij van de heer Willaert” Men komt het klooster binnen via een grote poort. Rechts is het verblijf der gasten welke is samengesteld uit drie mooie kamers welke uitzicht hebben op de straat. Deze in het midden was volledig met hout versierd en deed dienst als kapel. De kleinste kamer gaf uit op de eerste koer. Verder waren er nog een grote en mooie keuken, de kamers van de dienstknachten, twee wasruimten, twee pompen en twee mooie kelders. Op de tweede verdieping waren er verder nog drie mooie kamers en vijf kleinere, waarvan twee met *boiserie* voorzien.

Via een grote gang gaat men naar de grote tuin die omringd is met hoge, mooie muren en die op straat uitgeeft door middel van een mooie poort. Op te merken is, dat een gedeelte van de tuin toebehoort aan de stad en dat de religieuzen jaarlijks aan de stad hiervoor een rente betalen van zeven florijnen. Links van dezelfde toegang ziet men twee kleinere kamers. Iets verder treedt men via 2, 3 treden binnen in het eigenlijke klooster waarvan ongeveer 1/3 voor een 15-tal jaren werd vernieuwd en waarvan de rest zich in een trieste toestand bevindt, om niet te zeggen in ruïne...

Midden in het klooster is er een mooie tuin omringd door de cellen van de monniken. Deze van de prior is zeer mooi en omvat de mooie bibliotheek en verder drie kleine, van hout voorziene kamertjes.

In het recent vernieuwde gedeelte van het klooster bevindt zich de toegang tot de kerk, het kapittel en een kamer. Deze twee laatste plaatsen zijn in goede staat, de kerk daarentegen is een oud gebouw dat slechts rechtstaat ingevolge werken die occasioneel in het verleden werden uitgevoerd.

Het kapittel is een grote kamer voorzien van houtwerk tot aan de vensters. Achteraan staat een klein altaar in de zelfde houtsoort uitgevoerd.

De kerk is niet erg groot : ze is onderverdeeld in twee koren. Een voor de paters, de andere voor de broeders. De bevoering van beide delen is uitgevoerd in wit en blauw marmer

Het hoofdaltaar is niet buitengewoon en is uitgevoerd in geschilderd hout. Het schilderij erboven stelt de kruisafneming voor. Het koor van de paters is omringd met houtwerk. Daarboven prijken enkele schilderijen, eveneens omringd door houtwerk.

De kerktoeren is zeer klein. Ze bevat een klein horloge en drie kleine klokken, waarvan degene die diende om de diensten te luiden, gebarsten is.

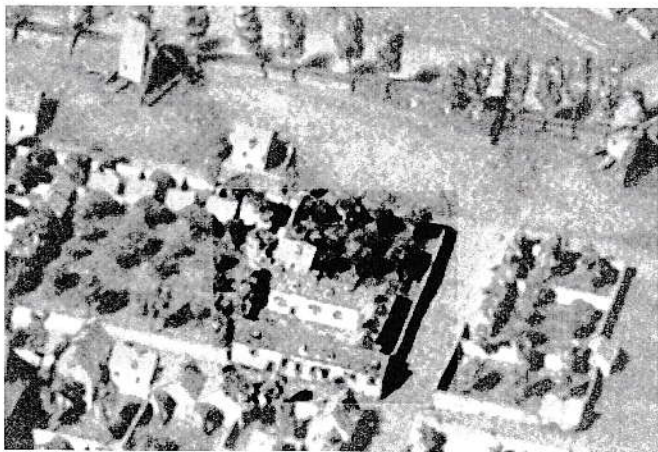
Vanuit de kerk gaat men naar twee sacristieën, de ene klein, de andere iets groter waar zich tevens een kleine kamer bevindt. De drie lokalen zijn middelmatig van uitzicht. Tevens bevindt zich in beide sacristieën een klein altaar, beiden zeer middelmatig en simpel.

Vanuit de grote sacristie gaat men naar de refter die een mooie plaats. De daken zijn goed, wat niet kan gezegd worden van de kelders eronder.

Via een trap vanuit de refter komt men opnieuw in de keuken en vandaar uit op een eerste koer. Deze is tamelijk groot en men vindt er een put tegen de muur die het kerkhof van het klooster afsluit van deze koer.

Via een kleine overdekte gang die onder de kerk passeert komt men in de tweede tuin die zeer ruim is en waar zich tegen de buitenste muur enkele gebouwen bevinden welke in slechte toestand zijn. Enkel de stallingen zijn in goede staat.

Links van deze koer zijn enkele bijgebouwen die recent zijn gebouwd en in zeer goede staat zijn. De bakkerij rechts evenals de aansluitende plaats, genaamd "Egipten" zijn in middelmatige toestand. Dit is eveneens het geval voor de brouwerij als gebouw maar de koperen verwarmingsinstallatie om te brouwen, evenals 2 voorraadketels schijnen in goede staat te zijn. Op deze koer zijn er twee pompen, de ene geplaatst tegen de brouwerij en de ander tegen de bijgebouwen.

Franse maquette, 1697 (Parijs)

Tevens is er een nieuw klein gebouw wat recent

werd gebouwd dat dient om de demente broeder Brooks Ch. op te sluiten.

Tenslotte zijn er nog 2 kleine gebouwen die niet tot het klooster behoren. Het zijn twee opslagplaatsen voor de koordenslagerij welke de monniken hebben toegestaan om gebouwd te worden tegen hun muur, mits de jaarlijkse vergoeding van een florijn. Als resumé van dit alles kan gesteld worden dat 2/3den van het klooster, de zeven de cellen, de kerk, de kelders onder de refter, de brouwerij en de bakkerij met bijbehorende gebouwen in slechte staat zijn en dat de rest nog solide of toch bijna solide is.

2. De kunstwerken

Het klooster heeft nooit waardevolle kunstwerken bezeten. Er ware twee portretten van priors (W. Hall en F. Williams). Verder nog een portret van Thomas Moore en een van de heilige Catherina, verworven in 1729.

Franciscus Williams (1729-1797) laatste prior

De verkoop van deze schilderijen op 27.12.1784 bracht dan ook slechts 99 florijnen Brabants geld op.

Daarnaast waren er nog enkele zilveren liturgische voorwerpen zoals een ciborie, een zilveren tafelservice en enkele borden in porselein of faience. Tenslotte was er nog een telescoop, vermoedelijk gekocht door abt Th. A. Mann.

Deze voorwerpen werden evenwel niet verkocht, maar werden voorbehouden voor het keizerlijk Hof te Brussel !

3. De bibliotheek

De bibliotheek bestond uit een groot aantal boeken, geschat op 5000 ex. Een groot gedeelte was uitgegeven voor 1626, d.w.z. voor hun aankomst in Nieuwpoort. We weten dat vele boeken door de monniken werden verworven na hun aankomst in onze stad.

Enkele manuscripten ontbraken niet in dit geheel. Daar tussen was een bijbel aanwezig, door hun stichter koning Hendrik IV geschonken. Verder trof men een manuscript aan van John Feryby (1539) en een werk van de 15e eeuw. Deze werden uit Engeland medegebracht tijdens hun vlucht naar het continent.

Daarnaast waren er talrijke waardevolle gedrukte exemplaren aanwezig, zoals bv. een editie van de bijbel, gedrukt bij Plantijn (1603) en een werk van Abraham Ortelius (Theatrum orbis terrarum) ook daar gedrukt in 1584.

Logisch gezien bevatte de bibliotheek natuurlijk ook de werken van de talrijke monniken die zelf auteur waren. Een van de belangrijkste was o.a. James Long, die prior was in 1753.

De laatste auteur in deze rij is Theodoor Augustin Mann die niet minder dan 182 artikels heeft geschreven, zowel in het Latijn, Frans als Engels. Hij werd ten andere lid van de "Académie Impériale et Royale des Sciences et Belles-Lettres" te Brussel op 7 februari 1774.

Tenslotte waren er natuurlijk talrijke heiligenlevens aanwezig, naast de Costumen van der Stede ende Casselrye van Veurne (1625) en talrijke tweetalige woordenboeken.

Uit dit alles kon men afleiden dat de Kartuziers een bibliotheek hadden die typisch was voor die tijd. Eveneens kan men stellen dat deze Engelse monniken ook interesse vertoonden voor de streek waar ze verbleven en dit met het doel zich aan te passen aan hun levensomgeving.

Op 14 maart 1785 werden de boeken verkocht. Spijtig genoeg weten we niet wie kopers waren. Wel bestaat er een catalogus die door het personeel van het "Comité de la Caisse de Religion" werd opgemaakt, zodat we de inhoud er van kennen

4. Andere Eigendommen

Naast de gebouwen gelegen binnen de stad stellen we vast dat het klooster ook enkel eigendommen bezat in omliggende gemeenten.

De archieven van het "Comité de la Caisse de Religion" reikt eens te meer de oplossing aan :

- een boerderij, groot 38 gemete en 17 roeden, gelegen te Ramskapelle met als pachter in 1783 Filip Hamman ;
- gronden gelegen te Izenberge, groot 7 gemete en 137 roeden (pachter in 1781 : H. Van Decker);
- een boerderij te Oostduinkerke gepacht door Fouvry in 1765, groot 250 gemete;
- een boerderij van 100 gemete, 2 lijnen en 57 roe-

des, gelegen te Slijpe en Mannekensvere (pachter Charles Bayaert);

- een kleine boerderij te Leke van 12 gemete, 1 lijn 45 roedes (pachter Basile Van de Castele in 1781)

- bos, gelegen te Koekelare, groot 21 gemete, 119 roeden;

- bos, gelegen te Leke, groot 33 gemete 2 lijnen en 69 roeden

-----

1 gemet is 3 lijnen of 300 roeden

(1 gemet is 44,55 are)

De datum van verkoop van deze goederen is evenwel niet bekend, evenmin als de opbrengst ervan.

NAWOORD

Vanaf 1784 begon de gedeeltelijke afbraak van het klooster. Men begon met de afbraak van de gebouwen die reeds gedeeltelijk in ruïne waren...

Gedurende ongeveer 30 jaar werden de resterende huizen bewoond, maar door gebrek aan onderhoud vervielen ook deze.

Onder het Hollandse regime werden in 1817 plannen gemaakt om op deze plaats kazernes op te trekken.

De constructie ervan werd aangevangen in februari 1818 en aldus werd vanaf augustus 1821 de oude, grote tuin, een esplanade van de kazerne !

De mooie toegangspoort, opgericht in 1735, bestond tot op dat moment nog. Omdat ze evenwel hinderend was geworden voor de nieuwe bestemming, werd ze afgebroken.

Bij het begin van de Belgische Onafhankelijkheid werden de kazernes nog enige tijd behouden, maar de noodzaak ervan verminderde.

Aldus werden ook die afgebroken en op die plaats is op 23.5.1867 de eerste steen gelegd voor het nieuwe stationsgebouw voor de spoorweg die Brussel met Nieuwpoort verbond !

De oorlog 1914-1918 deed de rest.

Geen enkel zichtbaar teken is nog te merken van twee eeuwen aanwezigheid van de Engelse Kartuziers te Nieuwpoort

Freddy Beun

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium

p/a Kaai 50 – 02/04 – 8620 Nieuwpoort

Signaleer adreswijzigingen AUB!

Verantwoordelijke uitgever G. Demerre

Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort